
Vizionářská rozhodnutí jsou nutná

Vizionářská rozhodnutí jsou nutná

27.4.2009, rubrika: Hyde park, strana: 82, autor: IVAN WILHELM

Evropské fondy nabízejí nebývalou finanční injekci i příležitost, jež se nemusí opakovat

VÝZKUM A VÝVOJ

Za prohlubující se ekonomické recese, poklesu objemu obchodu a růstu nezaměstnanosti se připravuje mnoho opatření, která mají zmírnit jejich dopad a udržet sociální smír. Orientovat tato opatření pouze na okamžité účinky by bylo krátkozraké. Úkol je mnohem složitější. Navržená řešení by měla vyvolat změny, které by dlouhodobě dopady podobné krize minimalizovaly.

PODMÍNKY

V tomto procesu hraje zásadní roli výzkum a vzdělání. Oživení řetězce výzkum–aplikace–inovace je jedním ze základních kritérií konkurenceschopnosti země a regionu. Nejvíce z něj profituje, kdo nejdříve přijde na trh s novým uplatněním výsledků výzkumu. Pro permanentní zkracování uvedeného cyklu je však nutné vytvořit podmínky. Kromě dobrého badatelského výzkumu, který přináší nové výsledky a poznatky, je třeba mít i intenzivní aplikovaný výzkum, jenž dokáže výsledky bádání transformovat do konkrétně využitelných cílů.

K podmínkám takové činnosti patří nejen legislativní rámec umožňující maximální flexibilitu výzkumu, ale také složení a kvalifikace trhu práce. Odborně kvalifikovaní pracovníci ve výzkumu a vývoji i v zavádění inovovaných výsledků do výroby a v jejich uplatnění na trhu jsou základním „kapitálem“. Je to prostor zejména pro vysoké školy.

Další podmínkou konkurenceschopného výzkumu a vývoje je přístrojová a informační vybavenost a finanční podpora. Dlouhodobé podfinancování a mnohdy bezdůvodná kritika českého výzkumu a vývoje se podepsaly nejen na kvalitě vybavení, ale i na sebevědomí pracovníků.

FINANČNÍ INJEKCE

V této situaci přicházejí nabídky z evropských fondů s nebývalou finanční injekcí pro český výzkum a vývoj a současně i s ojedinělou příležitostí, jež se nemusí v budoucnu opakovat. Česká republika nemůže z materiálních, finančních a personálních důvodů ani ve vzdálené budoucnosti počítat s tím, že bude schopná podporovat na světové úrovni všechny výzkumné obory a vědní disciplíny. Propojení každého výzkumného projektu nejen s evropským, ale i mimoevropským prostředím by proto mělo být podmínkou jeho provedení. Aktivní spoluúčast zahraničních partnerů špičkové kvality představuje jednak reálné budování evropského výzkumného prostoru s českou účastí, jednak pomáhá relativně jednoduše hodnotit kvalitu každého programu či projektu. Otevřenost výzkumných pracovišť a intenzivní mezinárodní spolupráce ve výzkumu je přitom jediným reálným opatřením proti „úniku mozků“, jakkoli se zdá toto tvrzení paradoxní. Z tohoto hlediska je třeba hodnotit návrhy nových infrastrukturních vybavení výzkumu v rámci operačních programů ČR. Vybudovat atraktivní centra vrcholného výzkumu na území ČR, odpovídající kvalitou výsledků špičkovým pracovištím v jiných zemích, je sice obtížný úkol, ale evropské fondy k tomu poskytují dobrou příležitost. Finanční prostředky však nejsou jediným požadavkem pro tyto významné projekty.

Kvalita výsledků a tradice daného vědního oboru v zemi, která se o konkrétní evropský projekt uchází, patří k nejdůležitějším kritériím výběru. Zatím jedině rozhodnutí vlády – ucházet se o umístění „extreme light infrastructure“ (projekt víceúčelového laseru) na území ČR – je správné a měli by je podporovat všichni lidé odpovědní za tento proces.

Obdobným „podtématem“ je věcné propojení pracovišť výzkumu a vývoje v rámci ČR. Roztříštěnost a nízká úroveň spolupráce v českém výzkumu již delší dobu brání lepším výkonům a hospodaření.

Bez dalších planých debat o vzájemném institucionálním propojení výzkumu by bylo dobré požadovat jako podmínku společné úsilí více institucí v každém novém projektu, jenž se uchází o evropské prostředky.

INOVACE

Výzkum a vývoj nejsou pouhým pozorováním vývoje galaxií, základních vlastností hmoty, studií genetických kódů a podobně. Poněkud odlišnou činností, která ve většině případů navazuje na aplikovaný výzkum, jsou inovace. Inovační výsledek musí být nejen v něčem nový, ale i konkurenceschopný. Tato oblast je však v ČR poměrně málo rozvinutá, a proto se nabízí prostor pro oborové směřování vysokých škol, zejména neuniverzitních. Rozšíření nabídky bakalářských vzdělávacích programů podpořených tvůrčími inovacemi v širokém spektru oborů by zmodernizovalo oblasti terciárního vzdělávání, významně pomohlo při budování konkurenceschopné ekonomiky a posílilo mezinárodní postavení ČR. S ohledem na charakter těchto vysokých škol a na jejich poslání ve vzdělávacím systému by se měly budovat mimo současná univerzitní centra. Význam pro rozvoj a ekonomické posilování regionu, v němž působí, spočívá v intenzivním kontaktu s „odběrateli“ výsledků jejich tvůrčí činnosti.

DOBRÁ ZPRÁVA

To vše lze pořídit pomocí prostředků z evropských fondů. Dle občasných mediálních reakcí se zdá, že hlavní snahou ČR je alespoň nějak tyto prostředky na podporu výzkumu a vývoje čerpat, protože bychom o ně nebo o jejich značnou část mohli přijít. Naší ambicí by však mělo být smysluplné použití těchto prostředků, abychom na mnoho desítek let pozitivně ovlivnili český výzkum. Správná, vizionářská rozhodnutí budou totiž ovlivňovat nejen náš výzkum, ale i mnoho dalších odvětví, která s ním souvisejí. K vypracování a přijetí takové koncepce je však nezbytná fundovaná debata s akademickou a výzkumnou obcí a s představiteli „odběratelů“ jejich výsledků, nikoli pouhé administrativní rozhodování ministerských úředníků. Tato diskuse však dosud nezačala. Současná demise vlády a nejasná politická situace posilují pozici administrativy orgánů státní správy, která iniciativně přebírá mnoho rozhodovacích kompetencí. Odvolání vlády poškozuje nejen české předsednictví Rady EU, ale také mnoho vnitřních exekutivních rozhodnutí. Závazné termíny v pravidlech hospodaření s prostředky evropských fondů mnoho času neskýtají. I protikrizová opatření nutí k bezodkladným rozhodnutím. Ve vztahu k výzkumu jde také o rychlé rozhodnutí, protože zatím nejsou známá radikální omezení jeho podpory ani ze strany státního či evropského rozpočtu, ani mimorozpočtových zdrojů, které v ČR představují více než 50 procent prostředků. To je dobrá zpráva. *